

HET ARCHIEF VAN EEN ONNAVOLGBARE GEEST

Het werk van Horst Ademeit

Horst Ademeit heeft een indrukwekkend oeuvre achtergelaten dat in eerste instantie niet voor het publiek bestemd was. Sinds de vondst van zijn archief in 2008 is Ademeits jarenlange documentatie van 'koude stralingen' alsnog te volgen aan de hand van zijn duizenden foto's en aantekeningen. Ragna Manz neemt zijn archief onder de loep.

Am 18st Juni '93

*Wein am 17 Juni '93 bei PENNY Lichtstr.
angekauft!*

*der Wein hat ein chemische Nachgeschmack
und zieht an ein mondschleim Holten!
(eine kleine Fliege die daran schnupperte viel ab
und taumelte nur)¹*

Am 25.10.2001 939 Uhr

*unterdrückte blitz = hat nicht funktioniert
Hochtief 1e Etage Mitte Fenster mit orange Folie
dazu beschlagen und dahinter licht
1e Etage ganz licht Fenster weit offen
Off zweiten Etage 4 Fenster beschlagen
2 mit blau Folie innen alle geschlossen
43e Woche Hochtief Arbeiters scheinbar
hauptsächlich nur an Fenster
II Etage Nordseite beschäftigt ²*

Een duif die neerstrijkt op een in geen tijden verplaatste container in een bouwput; de gespannen poten van spinnen die de kelder bevolken; de chemische nasmaak van wijn en de zoete smaak van karnemelk; het eetritme van de schildpadden van de burens; waar en wanneer de pijpen van de riolering worden aangelegd.

Dit is een handvol uit de duizenden observaties die Horst Ademeit (1937-2010) heeft gemaakt en gedocumenteerd gedurende de laatste twintig jaar van zijn leven. Op het eerste gezicht lijken dit misschien nietszeggende en willekeurige waarnemingen, maar voor Ademeit waren ze veelbetekend. In zijn universum verhielden dingen, verschijnselen en gebeurtenissen zich tot elkaar op een betekenisvolle en geheimzinnige wijze. Deze wereld, overladen met tekens en relaties, wilde Ademeit objectief en systematisch in kaart brengen en er zijn subjectieve werkelijkheid in verankeren. Dit deed hij niet in de hoedanigheid van professioneel kunstenaar, maar als geobsedeerde documentalist. Het resultaat is een grootschalig fotografisch archief. Bij toeval kwam deze persoonlijke verzameling terecht bij de Suzanne Zander Galerie in Keulen, die het voor het eerst in 2009 tentoonstelde. Van 13 mei tot 25 september 2011 was Ademeits archief te zien in Hamburger Bahnhof in Berlijn als onderdeel van het programma *Secret Universe*.³

Vanaf het einde van de jaren zeventig richtte Ademeit zijn camera op ogenschijnlijk triviale objecten in zijn woonplaats Düsseldorf. Langzaamaan kwam hij meer te weten over zijn eigen beweegredenen om bepaalde beelden vast te leggen en ontwikkelde hij een complex systeem om de wereld te bevatten. In 1990 begon Ademeit met een polaroidcamera zijn waarnemingen op een meer

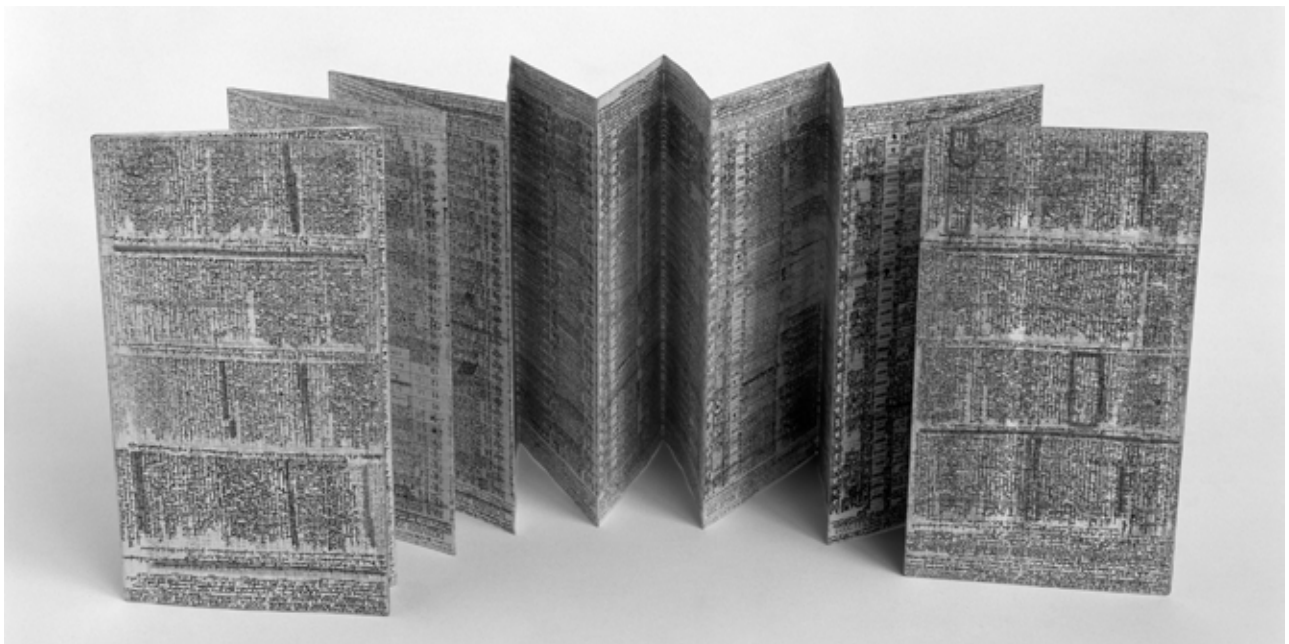

1. Een van Ademeits dagelijkse foto's binnenshuis, © Galerie Susanne Zander, Keulen

stelselmatige manier vast te leggen, niet alleen op straat, maar ook binnenshuis. Zo spreidde hij elke dag een exemplaar van de krant *Bild* uit op tafel en rangschikte hij er meetinstrumenten op. Beroemd-

heden, politici, half-naakt poserende vrouwen en opschriften als: 'Was plant die UFO-sekte jetzt in Deutschland?' en 'Warum bringt der Osterhase Eier?' vormen de ondergrond voor lichtmeters, thermometers en kompassen (afb. 1). Aan de rand staan een paar bierblikjes of ligt een rijtje aardappels. Elke keer is dit stilleven anders ingericht, maar altijd volgens een persoonlijke inherente logica.⁴ De polaroids zijn genummerd, voorzien van een datum en omlijst met aantekeningen. Voordat Ademeit in 2004 zijn project voortzette met de digitale camera had hij volgens deze werkwijze 6006 polaroids gemaakt. Ze vormen een visuele kroniek waarin een algemene context en een persoonlijke beleving samenkomen. De compositie en inhoud van de foto's werd daarbij geleidelijk aan ingewikkelder. Ademeit voegde verschillende betekenislagen toe door zowel nieuws als persoonlijke informatie in de vorm van eten en objecten in de foto's op te nemen. De aantekeningen op de witte randen vormen een mixtuur van zijn observaties en vergaarde informatie, zoals weerberichten, voetbaluitslagen, geluiden of geuren en meetresultaten van een eigen onderzoek naar koude stralingen.

De drijfveer van Ademeit lag in zijn strijd tegen deze koude stralingen, een moeilijk te definiëren vijand die hem ziek maakte. Middels zijn foto's documenteerde hij de dagelijkse bestraling die volgens hem veroorzaakt werd door onder meer

2. Een volgeschreven leporello-kalender, © Galerie Susanne Zander, Keulen

3. Straatbeeld: een bushalte in Düsseldorf, © Galerie Susanne Zander, Keulen

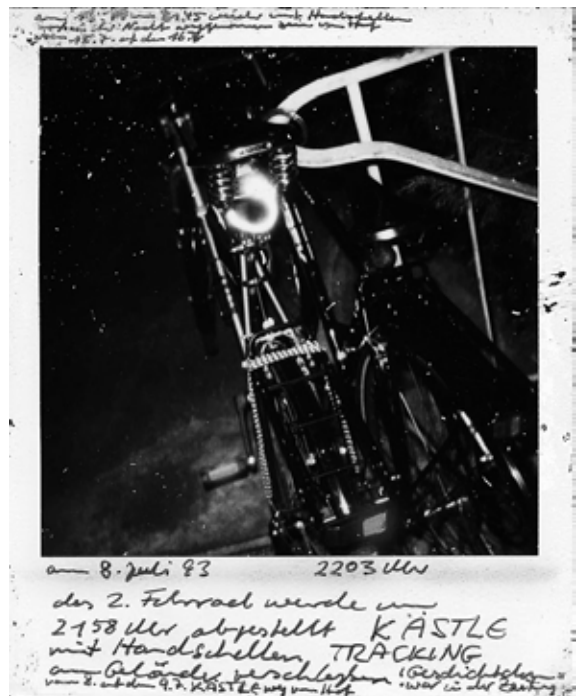
‘elektrische smog’, laserstralen en röntgenstraling, maar ook door de radiatie van verbrandingsinstallaties. Tegelijkertijd vond hij zo een overlevingsstrategie voor zichzelf.⁵ In tegenstelling tot natuurlijke en kunstmatige stralingen (bijvoorbeeld de elektromagnetische golven die van hoogspanningslijnen, televisies of mobiele telefoons afkomen) kan er binnen de gangbare wetenschap geen bewijs worden gevonden dat koude stralingen als fysiek fenomeen enige betekenis hebben. Desalniettemin kan men deze stralingen opmerken wanneer ergens warmte wegtrekt, of simpelweg in de uitstraling van een koud object.

Toen Ademeit eind jaren tachtig verhuisde naar de Behrenstrasse, ook in Düsseldorf, begon hij de mysterieuze stralingen als oorzaak te zien van verschillende verschijnselen: van elektrische apparatuur die niet naar behoren functioneerde, tot het beschimmelen van brood en huiduitslag. Hij creëerde zijn eigen methode om de fluctuaties in temperatuur vast te stellen: een gat in een tafel dat smaller en wijder werd naargelang de temperatuur veranderde, diende hierbij als oriëntatiepunt. Om niet aan de geheimzinnige stralingen onderdoor te gaan, maakte Ademeit gebruik van zelfmedicatie, bijvoorbeeld door kraaltjes over een magneet te

wrijven en in zijn oren te plaatsen. Deze kralen, waarvan hij er drieduizend had gefabriceerd, reduceerden de koude stralingen en gaven hem de indruk dat hij beter werd.⁶ Hoewel Ademeit zelf stelde dat beter worden in feite een illusie was en dus de effectiviteit van zijn eigen methodes in twijfel trok, zijn er toespelingen op een wetenschappelijke aanpak: de omgang met zijn instrumenten, de minutieuze registratie van waarnemingen, de bundeling van de bevindingen tot een archief dat tot kennis van het vraagstuk kon leiden.

Ademeit noteerde zijn gedetailleerde bevindingen niet alleen op de polaroids, maar gedurende de laatste vijftien jaar van zijn leven ook op leporellokalenders (in harmonica uitvouwbare kalenders) (afb. 2). Wel vormen de polaroids de kern van zijn werk. De keuze voor dit specifieke medium is zeer bewust gemaakt; de polaroidcamera staat namelijk voor een onmiddellijke, waarheidsgetrouwe vastlegging van de wereld. Desondanks vertrouwde Ademeit niet volledig op de kracht van het beeld en voegde daarom tekstuele informatie toe die een voor en een na beschreven, met als gevolg dat de foto's verder reiken dan het zichtbare en hun tijd en plaats overstijgen.

Ademeits oeuvre bestaat uit circa tienduizend foto's en honderden pagina's aan tekst in de

4. Zichtbare stralingen, © Galerie Susanne Zander, Keulen

5. Een foto van het 'archief' van Ademeit, gemaakt door Ademeit zelf met digitale camera, © Galerie Susanne Zander, Keulen

vorm van ruwweg vijftien volgeschreven leporellokalenders. De foto's kunnen, op basis van de wijze waarop ze gecreëerd zijn, georganiseerd worden in verschillende lijnen werk die parallel aan elkaar lopen. Naast zijn fotodagboek, waarin hij binnen de beschermende muren van zijn appartement dagelijkse informatie omzette in nauwgezette stillevens, legde hij tijdens zwerftochten over straat alledaagse scènes vast (afb. 3). Deze scènes werden door Ademeits subjectieve perceptie overgeheveld naar een andere en nieuwe context van betekenis. In de spontaniteit en de trivialiteit van wat hij fotografeerde – achtertuinen, winkelwagens en geparkeerde auto's, slippers, bestek en een uitzicht uit een raam – doen de foto's denken aan straatfotografie.⁷ Vanuit formeel oogpunt lijkt Ademeit wellicht in deze traditie te staan, maar de schijnbaar onbeduidende onderwerpen waren voor hem alles behalve futiel. Misschien zat er een bepaalde vorm van willekeurigheid en spontaniteit in zijn vroege foto's, toen hij nog niet met zijn onderzoek naar koude stralingen was begonnen, maar in zijn latere werk stond alles in het teken van dit streven. Ondanks de kunst- en ontwerppopleiding die Ademeit in zijn vroege jaren gevolgd had, positioneerde hij zich met zijn 'archief' niet als kunstenaar.⁸ Veelzeg-

gend is dat het niet zijn intentie is geweest om zijn werk publiek te maken.⁹

Toen Ademeit twee jaar voor zijn dood vanuit zijn appartement op de Behrenstrasse naar een ouderentehuis verhuisde, trof de werkster zijn archief aan verdeeld over twee blauwe vuilniszakken. In het Hamburger Bahnhof kozen de curatoren voor een beduidend andere presentatie in de vorm van een grid: de muren van de kleine bovenzaal waren het decor van drie lange stroken polaroids bestaande uit negen onder elkaar geplaatste rijen. In het midden van de zaal berusten de meetinstrumenten en kralen in een vitrine. Hoogstwaarschijnlijk was voor Ademeit de interne structurering van zijn archief voldoende en was de creatie en de precisie waarmee hij de dagelijkse informatie voor zo'n lange tijd ordende belangrijker dan de uiteindelijke presentatie. Van een afstand bekeken kan men in dit complexe systeem het verhaal zien van een individu verwickeld in een gecompliceerde emotionele strijd, iemand die op zijn eigen manier orde in de chaos van de wereld probeerde te scheppen.

- 1 M. Bauer, M. Werner Hed (reg.), *ADEMEIT*, HD 16:9, kleur, geluid, 26 min., Pundersons Gardens, Londen 2010. In deze documentaire leest Ademeit een aantal aantekeningen voor die hij bij verschillende foto's heeft gemaakt.
- 2 Ibidem.
- 3 *Secret Universe* is een serie tentoonstellingen over kunstenaars die buiten het heersende kunstdiscours vallen.
- 4 C. Dichter, U. Kittelman, *Secret Universe*, Köln 2011, catalogus Nationalgalerie in Hamburger Bahnhof – Museum für Gegenwart, Berlijn, p. 48.
- 5 M. Bauer, M. Werner Hed (reg.), op.cit. (noot 1).
- 6 Ademeit zei zelf dat genezing een 'illusie' was. Daarmee stelde hij indirect dat hij er nooit van af zou komen.
- 7 Dichter 2011, op.cit. (noot 4), p. 37.
- 8 Ademeit studeerde van 1964-1970 aan de Werkkunstschule in Keulen, eerst decoratieve schilderkunst en later textielontwerp, waarin hij afstudeerde. In 1970/71 volgde hij lessen van Joseph Beuys aan de Kunstacademie van Düsseldorf, maar Ademeits kunst paste niet bij de geest van de academie en dus verliet hij de school al snel.
- 9 In de documentaire *ADEMEIT* (2010) vertelt Ademeit dat het nooit zo bedacht of gepland was om weer op zijn werk terug te grijpen en dit meer gedachten te geven. De laatste twee jaar van zijn leven heeft hij de stap naar de kunstwereld wel ondersteund.